

जाहिरातींचे दर.

सालील पन्थावर बोकशी
करावी.व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाविवाह' पुणे.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी
रु. ४(टपाल झील माफ)
किरकोळ अंकास
एक आणा.

'अर्थ' पत्र प्रकाशक' हाति कौटिल्या अर्थमूल्यी धर्मकामाविति ।

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

—कौटिल्य अर्थशास्त्र

वर्ष ८

पुणे, बुधवार, तारीख २९ एप्रिल, १९४२

अंक १७

न्यायमूर्ति रानडे यांचे

तीन अपसिद्ध लेख प्रसिद्ध झाले

PLEA FOR PROTECTIONIST POLICY
INDIAN SUGAR INDUSTRY

न्यायमूर्ति रानडे यांनी १८९९ साली 'ट्रान्झॅक्शन ऑफ इंडियांत' स्वदेशी साखरेच्या ध्यासंबंधी लिहिलेले महत्त्वाचे तीन लेख, प्रो. वा. गो. काळे यांच्या प्रस्तावनेसह प्रसिद्ध करण्यांत आले आहेत.

व्यवस्थापक, 'अर्थ', पुणे ४

या पन्थावर आठ आण्यांची तिकिटें पाठवून लेखांची
प्रत मागवावी.

श्रीराम सिल्क मिल्स लि., बंगलोर

[कंपनीने १९४० अखेर ६ टक्के डिव्हिडंड वांटला आहे.]

युद्धसाहित्यपुरवठा-खात्याची परेशुटकरिता
लागणाऱ्यारेशमी कापडाची ऑर्डर पुरी करण्यासाठी लागणाऱ्या
मांडवलाकरिता तूर्त एकूण रु. १ लक्षाच्या रकमेपर्यंत

ठेवी घेणें आहेत

व्याजाचा दर ४॥ ते ६ टक्के. ठेव किमान
रु. ५०० ची असावी. ठेवीवरील व्याज
दर सहा महिन्यांनी दिलें जातें.

श्रीराम सिल्क मिल्स लि., } नारायण गोविंद नाईक,
श्रीरामबाग, } (माजी अध्यक्ष, मॅन्ज्यूर फॅब्रिक ऑफ
बसवनगुडी, बंगलोर. } कॉमर्स) मॅनेजिंग डायरेक्टर

आमच्या कारखान्यातील माल मुंबईस वॉल्चे स्वदेशी को-ऑपरे-
टिव्ह स्टोअर्समध्ये व पुण्यास लक्ष्मी रोडवरील रे म्युझियमच्या
व्यापार-संबंधन-गृहांत पहा.

'अर्थ' ग्रन्थमाला.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली
- ४ सहकार

वक्तशीर आणि मनपसंत काम
करून देणारे

मोहन वॉच कंपनी

रेग्युलेशन मोफत.

कॉमनवेलथ बिल्डिंगसमोर लक्ष्मी रोड, पुणे २.

महायुद्धाची जाणीव ! कपड्यांच्या खर्चांत काटकसर करा. एक वेळ येऊन
स्वतःची खात्री करा व पैशाचा मोबदला घ्या.

बंबाचे
माडीवर

महिंद्रकर ब्रदर्स

तयार कपड्याचे व्यापारी,

बुधवार
चौक,
पुणे

विविध माहिती

लक्ष्मी व विष्णु कंपनी
२१ डिसेंबर १९४१ अखेरचे वर्ष

विक्री	लक्ष्मी १९३१ लक्ष रु.	विष्णु ६३३ लक्ष रु.
गिरण्यांतील कपाशीचा उठाव	२४ " "	२३३ " "
निवळं नफा	१३ " "	८३ " "
कराची तरतूद	२ " "	३ " "
दिविहंड	१६%	१६%

ट्रेझरी बिलांवरील व्याजाचा दर वाढत आहे

रिझर्व्ह बँकेने गेल्या आठवड्यांत हिंदुस्थान सरकारची २ कोटी रुपयांची ट्रेझरी बिले विकली, त्यावर व्याजाचा सरासरी दर द. सा. द. शे. १ रु. ४ आ. ९ पै पडला. त्या पूर्वीच्या आठवड्यांत तो १ रु. ४ आ. इतका होता.

श्री. शिवेश्वरकर

श्री. एस. डब्ल्यू. शिवेश्वरकर, आय. सी. एस. ह्यांस कॉन्सिल ऑफ सार्वटिक अँड इंडस्ट्रियल रिसर्चचे सेक्रेटरी नेमण्यात आले आहे.

पेटंट्स

शत्रुपक्षीय मालकीच्या सर्व पेटंट्सचा उपयोग युद्धोपयोगी उत्पादनाकरिता करण्याचे अमेरिकन सरकारने ठरविले आहे. गेल्या महायुद्धानंतर शत्रुपक्षीयांच्या मालकीची पेटंट्स परत करण्यात आली, तशी आता करण्यात येणार नाहीत.

रेखा पिक्चर्स लि.

वरील सिनेमा कंपनी मुंबई येथे स्थापन झाली आहे. तिचे श्री. जे. जी. भांडारकर हे मॅनेजिंग डायरेक्टर आहेत. कंपनी सासगी असून तिचे भांडवल १ लक्ष रुपयांचे आहे.

अमेरिकन शिष्टमंडळ

औद्योगिक तज्ज्ञांचे एक शिष्टमंडळ अमेरिकेतून हिंदुस्थानांत आले आहे. येथील कारखान्यांतील उत्पादन वाढवण्याचे बाबतीत त्यांच्या सभासदांनी दिली येथे प्रमुख हिंदी कारखानदारांशी चर्चा केली. हा विचारविनिमय फलद्रूप होण्याचा चांगला संभव आहे असे दिसते.

मुंबई सरकार पुण्यास येत नाही

दरवर्षी मुंबई सरकारच्या कार्यकारी मंडळाचे ठाणे जून महिन्यांत पुण्यास हालवण्यांत येत असते. युद्धपरिस्थितीमुळे हा ठाणे-बदल यंदा होणार नाही असे समजते.

जर्मन जुलुमाविरुद्ध वाढता असतोष

जर्मनीने पादाक्रांत केलेल्या सर्व युरोपियन देशांत शत्रुच्या जुलुमाविरुद्ध असंतोष सारखा वाढत आहे. ही असंतुष्ट वृत्ति दडपून टाकण्याच्या जर्मनीच्या प्रयत्नांचा परिणाम ती अधिक तीव्र करण्यांत होत आहे.

प्रोड्यूसर गॅस प्लंट

मद्रास सरकारने मोटार बहानांना प्रोड्यूसर गॅस प्लंट बसविण्यास बंदी केली होती. ही बंदी आता काढून घेण्यात आली आहे.

न्यू कॅलिडोनिया

पॅसिफिक महासागरातील न्यू कॅलिडोनिया हे बेट स्वतंत्र फ्रेंच पुढ्यांच्या हातांत असून त्याच्या रक्षणासाठी आता अमेरिकन फौज तेथे उतरली आहे. निकेल, लोसंड, इत्यादि अनेक महत्त्वाच्या धातूंच्या खाणी त्या बेटांत आहेत. शाकारणाने त्याचे लढाऊ महत्त्व विशेष आहे. जपानच्या आक्रमणापासून न्यू कॅलिडोनियाचे रक्षण करण्याचे अमेरिकेने ठरवले असून स्थानिक फ्रेंचांची ह्या गोष्टीस पूर्ण संमति आहे.

चलनाच्या विस्तारास अमेरिकेत आळा

अमेरिकेत युद्धसामुग्रीचे उत्पादन झपाट्याने वाढत आहे, त्याकारणाने चलनाचाहि विस्तार तेथील व्यवहारांत जोराने होत आहे. ह्या वाढत्या चलनाचा परिणाम बाजारभाव बेसुमार वाढण्यांत होऊ नये ह्याविषयी अमेरिकन सरकार सवरदारी घेत आहे.

जपान व जर्मनी ह्यांच्या जहाजांचा नाश

जपान युद्धांत पडल्यापासून आतापर्यंत त्याच्या एकूण ६० लक्ष टन वजनाच्या व्यापारी जहाजांपैकी १० लक्ष टनांचा नाश होऊन गेला आहे. जर्मनीचा नाश ६० लक्ष टनांचा झाला असावा असा अंदाज आहे. व्यापारी जहाजांची बनावट अमेरिकेमध्ये प्रचंड प्रमाणावर चालली आहे.

प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांस ११ लक्ष डॉलर्सची इस्टेट

प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांस त्यांच्या आईची १० लक्ष, ९० हजार डॉलर्सची इस्टेट मिळाली.

बाजार भावाचे नियंत्रण

अमेरिकेतील बाजारभावांच्या किंमती योग्य मर्यादित राखण्यासाठी तेथील सरकार मोठ्या प्रमाणावर मोहीम सुरू करणार आहे.

मच्छीमारीचे शिक्षण देणाऱ्या शाळा

मच्छीमारीचे शिक्षण देणाऱ्या दोन शाळा, एक रत्नागिरी येथे व एक कारवार येथे स्थापन करण्याचे मुंबई सरकारने ठरविले आहे. डेक्कन ग्लास अँड पॅनॅल वक्स लि.

वरील १ लक्ष रुपये भांडवलाची कंपनी कुडुवाडी येथे स्थापन झाली आहे.

श्री. देसाई ह्यांची नेमणूक

रिझर्व्ह बँकेच्या सेंट्रल बोर्डाने पश्चिम विभागाच्या लोकल-बोर्डावरील के. दि. ब. मळजी ह्यांच्या रिक्तस्थानां झालेल्या जागेवर श्री. एम. व्ही. देसाई, सरकारी वकील ब्रहोदे, ह्यांची नेमणूक केली आहे.

ऑस्ट्रेलियाकडे युद्धसाहित्याचा प्रवाह

जावाच्या संरक्षणासाठी अमेरिकेतून मागविलेली विमाने, बंदुकी, मशीनगन्स, रणगाडे, इत्यादि ऑस्ट्रेलियात आता दाखल होत आहेत. जावाच्या सरकारकडून ऑस्ट्रेलिया त्यांची खरेदी करित आहे.

अनुक्रमणिका

	पृष्ठ		पृष्ठ
१ विविध माहिती ...	१३२	तथ्य चित्र-आर्थिक	
२ अमेरिका आणि हिंदुस्थान ...	१३३	महत्त्वाच्या कायद्याचा एक प्रश्न-एक्साइज	
३ अलीकडील आर्थिक घडामोडी ...	१३४	इयूटीव प्रतिक कर	
४ सुशिक्षित बेकारांस सहाय ...	१३४	६ युद्धविषयक धोक्याचा विमा ...	१३६
५ स्फुट विचार ...	१३५	७ धान्याचे उत्पादन	१३६
जनरल वेव्हल यांचे निवेदन-वस्तुस्थितीचे यथा-		८ पेट्रोलच्या वापरात आणखी बचत ...	१३७

अर्थ

बुधवार, एप्रिल ता. २९, १९४२

अमेरिका आणि हिंदुस्थान

इंग्लंड, रशिया व चीन ह्या जर्मनी व जपान ह्यांच्या आक्रमणाचा प्रतिकार करणाऱ्या राष्ट्रांस युद्धसामुग्रीचा पुरवठा करून हिट्लरशाही नष्ट होण्याचे कामी सहाय देणे हे प्रस्तुत युद्धाच्या पहिल्या दोन वर्षांत अमेरिकेचे मुख्य कार्य होतें. अमेरिकन खंडाच्या संरक्षणाकरिताहि ह्या सहायाची आवश्यकता होती हे प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांनी अनेक वेळां बोलून दाखवले आहे. जपानने फिलिपाइन्सवर हल्ला चढवून अमेरिकेशी प्रत्यक्ष युद्ध आरंभिले तेव्हां अमेरिकन राष्ट्रांस इंग्लंड व रशिया ह्यांचे बरोबरीने युद्धांत पडणे प्राप्तच झाले. तेव्हांपासून सध्याचे युद्ध जसे इंग्लंडचे व रशियाचे आहे तसेच ते अमेरिकेचेहि आहे ही भावना दृढ होऊन ह्या संयुक्त राष्ट्रांच्या लढाऊ हालचाली एक-विचाराने व पूर्ण सहकार्याने होऊ लागल्या. युद्धाच्या बदलणाऱ्या व विस्तार पावणाऱ्या ओघास अनुसरून ही राष्ट्रे आपले धोरण व डावपेच बदलित आहेत. शस्त्रांच्या उत्पादनाची अमेरिकेची शक्ति दांडगी आहे आणि ती अत्यंत कार्यक्षम रीतीने उपयोगांत आणली जात आहे. कच्चा माल व भांडवल ह्यांच्या पुरवठ्याचे बाबतीत अमेरिका विलक्षण समृद्ध आहे. कारखानदारीतले धाडस व कौशल्य ह्यांत अमेरिकन लोक अग्रगण्य आहेत. मालाचे प्रचंड प्रमाणावर उत्पादन करण्यांत अमेरिकेचा हात दुसरे कोणतेहि राष्ट्र धरू शकत नाही. जहाजे, विमाने, रणगाडे, इत्यादींचे उत्पादन अमेरिकन कारखान्यांत होत आहे त्याची बरोबरी सर्व शत्रु राष्ट्रे एकवटली तरी त्यांस करणे अशक्य आहे. जपानच्या पूर्व एशियातील आक्रमणामुळे हिंदुस्थानास मध्यवर्ती मान्याच्या जागेचे स्थान प्राप्त झाले आहे आणि एशिया खंडातील युद्धक्षेत्रांत लढाऊ सामुग्रीचा पुरवठा हिंदुस्थानांतूनच अत्यंत सोडस्कर रीतीने होणे शक्य आहे अशी विशेष परिस्थिति आज निर्माण झाली आहे. अमेरिकेचे आर्थिक, यांत्रिक व संघटनात्मक सामर्थ्य आणि हिंदुस्थानचे मध्यवर्तित्व ह्यांची योग्य सांगड घातली गेली असता ह्या देशांत लढाऊ सामुग्री आज तयार केली जात आहे तिचे प्रमाण किती तरी पट

वाढेल आणि ह्या सामुग्रीचा उपयोग एशियातील रणांगणांत सौकर्याने करता येईल. ह्या विचाराने अमेरिकन सरकाराने हिंदुस्थानांत औद्योगिक तज्ञांचे एक शिष्टमंडळ पाठवले असून ह्या देशांत कारखान्यांचा विस्तार कसा करता येईल ह्या बाबतीत चौकशी करून ते योजना आखित आहे. भांडवल, यंत्रसामुग्री, यंत्र-विशारद ह्यांचा पुरवठा अमेरिकेस करता येईल आणि हिंदी बंदे-वाल्यांचे सहायाने शस्त्रास्त्रांचे उत्पादन वाढेल तेवढे वाढवता येईल. ह्या विषयीची अमेरिकेची भूमिका प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांनी इकडे मुद्दाम पाठवलेले कर्नल जॉनसन हिंदी जनतेस स्पष्ट करून सांगत आहेत तिकडे लक्ष वेधणे आवश्यक आहे.

प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांचे खास प्रतिनिधी या नात्याने कर्नल जॉनसन ह्यांनी युद्धाचे संबंधांत बदलत्या परिस्थितीमुळे अमेरिका व हिंदुस्थान ह्यांचे नाते कसे जोडले जात आहे ह्याचे स्पष्टीकरण केले आहे ते मननीय आहे. सध्याचे युद्ध आतां शब्दशः जागतिक युद्ध असून इंग्लंड व अमेरिका ह्या राष्ट्रांस त्यांच्या सर्व रणांगणांत सारखीच तयारी ठेवावयाची आहे. ह्या कारणाने हिंदुस्थानचे शत्रूपासून रक्षण करणे म्हणजे स्वतःचेच रक्षण करणे होय असे अमेरिकेस वाटत आहे. जपान सर्व संयुक्त राष्ट्रांचा शत्रू असल्याने हिंदुस्थानवर त्याने हल्ला केल्यास ह्या देशाचे रक्षण करणे हे त्याचे कर्तव्य होईल ह्या भावनेने अमेरिकेने आपले लढाऊ धोरण आखले आहे. ह्याच उद्देशाने आपली फौज त्या राष्ट्रांने हिंदुस्थानांत पाठवली असल्याची माहिती कर्नल जॉनसन ह्यांनी दिली. अमेरिकेचे औद्योगिक शिष्टमंडळ येथे आले आहे त्याचा उद्देश केवळ युद्धोपयोगी सामानाचे उत्पादन वाढवण्यास सहाय करणे हा असून शांततेच्या काळातील किंवा युद्धोत्तर आर्थिक व्यवस्थेशी त्याचा यत्किंचितहि संबंध नाही असे आश्वासन त्यांनी दिले. अमेरिकेचे सांपत्तिक वर्चस्व ह्या देशांत स्थापण्याचा त्या संपन्न राष्ट्रांच्या कारखानदारांचा व भांडवलवाल्यांचा हेतु आहे अशी येणारी शंका त्यांनी स्पष्ट शब्दांत दूर केली. माल खरेदीच्या कामावर अमेरिकेस पाठवण्यांत आलेले हिंदुस्थान सरकारचे प्रतिनिधी सर षण्मुखं चेट्टी ह्यांनीहि एका भाषणांत कर्नल जॉनसन ह्यांच्या ह्या आश्वासनास दुजोरा दिला आहे. परराष्ट्रांच्या मुलसावर व संपत्तीवर अमेरिकेचा डोळा आहे ही शंका कोणास वाटत असल्यास ती त्यांनी आपल्या डोक्यांतून काढून टाकावी आणि ह्या बाबतीतले अमेरिकेचे आतांपर्यंतचे उदार वृत्तीचे व निःस्वार्थी धोरण लक्षांत आणावे, असे त्यांनी सुचवले. प्रस्तुत युद्ध शक्य तितके त्वरित जिंकणे हे हिंदुस्थानच्या, इंग्लंडच्या व अमेरिकेच्याहि हिताचे असल्याने अमेरिकन राष्ट्र ह्या देशाशी स्नेहाचे व सहकार्याचे संबंध जोडावे आहे ही गोष्ट प्रेसिडेंट रूझवेल्ट यांच्या वतीने कर्नल जॉनसन ह्यांनी हिंदी जनतेच्या मनावर ठसवण्याचा प्रयत्न केला आहे. स्नेहाच्या व सहकार्याच्या ज्या भावनेने अमेरिकेने युद्धसहायाची योजना पुढे मांडली आहे त्याच भावनेने हिंदुस्थानांत तिचे स्वागत होईल ह्यांत शंका नाही.

हिंदी वृत्तपत्रांच्या प्रतिनिधींच्या मार्फत पूर्वी दिलेला बरील आश्याचा संदेश कर्नल लुइस जॉनसन ह्यांनी रेडिओवर स्वतंत्र भाषण करून गेल्या गुरुवारी विशद करून सांगितला. अमेरिकन राष्ट्रांचे प्रेसिडेंट व जनता ह्यांच्या वतीने ह्यांनी हिंदी लोकांस मित्रत्वाचे व भरपूर सहायाचे अभिवचन दिले. अमेरिकेच्या इति-

हासांत स्पष्ट झालेल्या अमेरिकन राष्ट्रांच्या स्वातंत्र्याच्या उच्च ध्येयांचा निर्देश करून चीन व हिंदुस्थान ह्या देशांच्या हाती एशिया खंडाचे भवितव्य असून ते जपानच्या जुलमी कचाट्यातून मुक्त करण्यासाठी आपले लोक मनःपूर्वक सहाय देण्यास झटतील असे त्यांनी सांगितले. अमेरिकन सैनिक हिंदुस्थानात आले आहेत आणि आणखी येतील, ते केवळ हिंदी लोकांच्या बरोबरीने जपानशी लढून विजय मिळवण्यासाठी येथे आहेत असा खुलासा त्यांनी केला. जपानविरुद्ध चढाई करण्याची योजना अंमलात येत आहे तीमध्यें हे अमेरिकन सैनिक भाग घेतील आणि हिंदुस्थानच्या संरक्षणाचे कामी सहाय देतील. कर्नल जॉन्सन ह्यांचे रेडिओवरील भाषण एकंदरीने मोठ्या कळकळीचे, स्फूर्तिदायक व परिणामकारक असे झाले.

अलीकडील आर्थिक घडामोडी

[प्रो. काळे ह्यांचे मुंबईच्या रेडिओवरील भाषण, ऑ. इ. रेडिओ अधिकाऱ्यांचे रुपेने उद्धृत केले आहे.]

अंदाजपत्रकांत तूट असू नये आणि सचिपेक्षा उत्पन्न कमी होईल असे दिसून आल्यास कर वाढवून ती तफावत भरून काढावी हा शांततेच्या काळांतला सामान्य वृद्धक युद्धपरिस्थितीत लागू करता येत नाही. अशा वेळी जनतेच्या रहाणीवर ताण पडणार नाही आणि उद्योगधंद्यांची कार्यक्षमता संपुष्टात येणार नाही अशा बेताने करवाढ करणे आणि राहिलेले तूट अनिवार्य म्हणून जनतेच्या बचतीमधून कर्जे घेऊन भरून काढणे हाच मार्ग आक्रमावा लागतो. ह्या नियमास अनुसरून सर जेरी रेस्मन ह्यांनी ४७ कोटींच्या तुटीपैकी १२ कोटी मुख्यत्वेकरून प्राप्तीवरील कर आणि आयात जकाती ह्यांमध्ये वाढ करून उभारण्याचे ठरवले आहे. लोकांनी आपल्या सचिंत बचत करून तो पैसा सरकारी कर्जात गुंतवावा ह्यासंबंधाने त्यांचा विशेष कटाक्ष आहे. कागदी चलनांत वाढ करून सरकारला लागणारा पैसा उभारणे अनिष्ट व निषेधाई ठरते; कारण, तारणाच्या अभावी असल्या चलनास किंमत रहात नाही आणि व्यवहारांत अमर्याद पैसा सेवत राहून बाजारभाव चढतात व रहाणी महागाईची होते. युद्धपरिस्थितीत सरकारच्यामार्फत जनतेमध्ये राष्ट्रीय सचिच्या मार्गाने चलनाचा फैलाव होत असतो, परंतु त्याच परिस्थितीमुळे जनतेने विकत घ्यावयाच्या मालाचा पुरवठा आकुंचित होत असतो. अशा प्रसंगी पुरवठा थोडा आणि त्यावर मागणीचा ताण अधिक असे होऊन किंमती भडकतात आणि जनतेस जाचक होतात. बचतीचे व तिच्या सहायाने महागाईस आळा घालण्याचे महत्त्व लोकांच्या मनांवर बिंबवण्याचा प्रयत्न करूनच हिंदुस्थान सरकारचे फडणवीस थांबले नाहीत.

करयोजनेत बचतीचा मार्ग

स्वतःच्या करयोजनेतच ह्यासंबंधांत एक सवलत ठेवून बचतीचा मार्ग त्यांनी सुकर केला आहे. दोन हजार रुपयांपेक्षा कमी वार्षिक उत्पन्न असणाऱ्या प्राप्तीवरील कराची माफी असे. आता ती दूर करण्यांत आली असून १५०० रुपये ही किमान मर्यादा निश्चित झाली आहे. पण ही मर्यादा व दोन हजार ह्यांच्या दरम्यानच्या उत्पन्नावर पहिले ७५० रुपये सोडून दर रुपयास ६ पै ह्या दराने कर आकारला जाईल. तथापि त्याप्रमाणे

होणाऱ्या आकारणीच्या सव्वापट रकम जो इसम डिफेन्स सेव्हिंगज बँकेत गुंतवील त्यास २३ टक्केप्रमाणे तीबर व्याज मिळेल आणि रकम युद्ध संपल्यानंतर एक वर्षाने काढून घेता येईल. बचतीस उतेजन देण्याची ह्याच प्रकारची योजना जादा नफ्यावर वेण्यांत येणाऱ्या कराचे बाबतीत करण्यांत आली आहे. जादा नफ्याच्या दोन-तृतीयांशाइतकी ह्या कराची आकारणी होते. पण त्यापैकी एक पंचमांश जो इसम किंवा मंडळी पुढे सर्चास भांडवल उपयोगी पदावे म्हणून ठेवीच्या स्वरूपांत सरकारकडे ठेवील त्या कर देणारास एक दशांशाची माफी व ठेवीवर २ टक्के व्याज मिळेल. ह्या योजनांवरून लोकांची बचत आणि तिची सरकारी रोखे किंवा ठेवी ह्यांत गुंतवण ह्या गोष्टीस किती महत्त्व देण्यांत येत आहे त्याची कल्पना येईल.

रेल्वेजचे वाढते उत्पन्न

मध्यवर्ती सरकारास सध्याच्या अडचणीच्या काळांत रेल्वेजापासून मिळणाऱ्या उत्पन्नाने चांगलाच हात दिला आहे ह्यात संशय नाही. ह्या देशातील बहुतेक सर्व मोठ्या रेल्वेज सरकारच्या मालकीच्या असून त्यांचा कारभारहि कंपन्यांच्या हातांतून सरकारकडे आला आहे. रेल्वेजचा व्यवहार घंटाच्या स्वरूपाचा असून त्यांचा मालक म्हणजे राष्ट्र ह्यास त्यांपासून होणाऱ्या नफ्याचा अंश मिळणे योग्य आहे ह्या तत्त्वावर प्रतिवर्षी हिशेब होऊन विशिष्ट प्रमाणांत मध्यवर्ती तिजोरीत हा हिस्सा जमा व्हावा अशी व्यवस्था कित्येक वर्षे अमलांत आहे. मध्यंतरी मंदीमुळे रेल्वेजना निवळ नफा उरला नाही आणि घसारा व गंगाजळी ह्यांचीहि तरतूद करणे कठीण झाले. ह्यामुळे सरकारच्या तिजोरीस मिळावयाची रकम आदा झाली नाही. अलीकडे युद्ध-परिस्थितीत रेल्वे वहातुक फार वाढली आहे आणि तिचे दरहि चढवण्यांत आलेले आहेत. ह्या कारणाने रेल्वेजच्या उत्पन्नांत वाढ होऊन त्यांनी सरकारास यावयाच्या नफ्याच्या रकमा त्याचेकडे जमा करण्याची सवळ झाली आहे. १९४०-४१ मध्ये सरकारास रेल्वेजकडून १२ कोटी रुपये आले. गेल्या साली हा आकडा १९ कोटी झाला आणि चालू वर्षी त्याचेकडून २० कोटींच्यावर उत्पन्न मिळेल असा अंदाज करण्यांत आला आहे. युद्धप्रयत्नास हिंदी रेल्वेजची अनेक मार्गांनी मोठी मदत होत आहे. युद्धसामुग्रीची ने-आण व उत्पादन ही त्यांनी विस्तृत प्रमाणावर चालवली आहेतच आणि त्याबरोबरच सरकारी उत्पन्नांत त्यांनी चांगली भर टाकली आहे. (अपूर्ण)

सुशिक्षित बेकारांस उद्योगधंदे काढण्यास सहाय

उद्योगधंदे सुरू करण्याकरिता सुशिक्षित बेकारांस मदत करण्याचे मुंबई सरकारने योजिले आहे. ही मदत ग्रँटचे स्वरूपांत केली जाईल. साधारणपणे कोणासहि एक हजारपेक्षा मोठी ग्रँट मिळणार नाही व दोन हजारपेक्षा मोठी ग्रँट देण्यापूर्वी टायरेक्टर ऑफ इंडस्ट्रीजला सरकारची मंजूरी घ्यावी लागेल. दोघांनी किंवा अधिकांनी मिळून घंटा काढल्यास, त्या प्रत्येकास जेवढी रकम स्वतंत्रपणे मिळू शकेल, त्याच्या बरेजे-इतकी रकम त्या घंटास मिळू शकेल. ग्रँटपैकी निम्मी रकम मदत व निम्मी रकम कर्ज म्हणून समजली जाईल. कर्जावर व्याज आकारले जाणार नाही व त्याची परतफेड हप्त्यांनी करावी लागेल. यंत्रसामुग्रीची खरेदी, यंत्रांची उभारणी, प्रारंभीच्या काळातील नुकसानीची भरपाई व विशिष्ट प्रसंगी सेवते भांडवल ह्यांकरिता ग्रँट दिली जाईल.

स्फुट विचार

जनरल वेव्हल ह्यांचे निवेदन

सध्याच्या आणीबाणीच्या प्रसंगी प्रत्येक नागरिकाने स्वसंरक्षणाचा प्रयत्न शांत मनाने व शिस्तीने करणे अगत्याचे आहे ह्याची जाणीव आतां सार्वत्रिक होत आहे. तथापि, पसरणाऱ्या अफवांचा निरास होण्यास अधिकाराने वस्तुस्थितीची कल्पना जनतेस ज्यांस देतां येणे शक्य आहे अशांच्या वक्तव्याचा विशेष उपयोग होत असतो. ह्या दृष्टीने सर रॉजर लम्बे ह्यांनी मुंबईच्या लोकांस उद्देशून दिलेले आश्वासन अत्यंत महत्त्वाचे असल्याचे आम्ही आमच्या गेल्या आठवड्याच्या अंकात सांगितलेच आहे. तथापि, जपानी विमाने व आरमार हिंदुस्थानच्या किनाऱ्या-नजीक वावरू लागल्याकारणाने ह्या बाजूने देशास शत्रूचे भय किती आहे आणि त्याच्या प्रतिकारार्थ कोणत्या योजना अंमलात आणल्या जात आहेत हे जाणण्याची तीव्र इच्छा लोकांस असणे स्वाभाविक असून ती तृप्त करणे लष्करी संरक्षणाची जबाबदारी ज्यांचेवर आहे त्या अधिकाऱ्यांसच शक्य आहे. शत्रूच्या बलाबलाचा अंदाज बांधणे, त्याच्या हालचालींची दिशा अजमावणे आणि त्याचे विरुद्ध प्रतिकाराची व्यवस्था करणे ह्या गोष्टी हिंदुस्थानच्या सरसेनापतींच्या क्षेत्रांतल्या आहेत. ह्या कारणाने जनरल वेव्हल ह्यांनी गेल्या आठवड्यांत रेडिओवर भाषण करून वस्तुस्थिती जनतेपुढे मांडली, त्या अधिकारयुक्त वक्तृत्वाचा इष्ट परिणाम झाल्यावाचून रहाणार नाही.

वस्तुस्थितीचे यथातथ्य चित्र

मलाया व ब्रह्मदेश येथे जपानच्या चढाईमुळे आपल्या फौजांस माघारी घ्यावी लागली ह्यामुळे आणि सिंगापूर व रंगून येथून आलेल्या लोकांनी सांगितलेल्या माहितीमुळे व जपानच्या भ्रामक प्रचाराचा परिणाम म्हणून हिंदी जनतेची मने साशंक झाली असणे साहजिक आहे असे सांगून वस्तुस्थितीचे यथातथ्य चित्र जनरल वेव्हल ह्यांनी आपल्या भाषणांत पुढे मांडले. अंतिम विजया-विषयीचा पूर्ण आत्मविश्वास त्यांनी प्रथम व्यक्त केला. इंग्लंड, चीन व रशिया ह्यांच्यासारखी चिवट व शूर राष्ट्रे ह्या युद्धांत एकत्र लढत असून अमेरिकेचे भरपूर सहाय त्यांस मिळत आहे हे आपल्या विश्वासाचे पहिले कारण त्यांनी सांगितले. दुसऱ्या देशांत भीति उत्पन्न करण्याचे डावपेच शत्रूकडून अवलंबिले जात आहेत आणि त्याच्या लढाऊ सामर्थ्याच्या भलत्या व अतिशयोक्तिपूर्ण कल्पना पसरवण्यांत येत आहेत. सिंगापूर व रंगून ह्यांच्या हकीकतीने कोणीहि दिशाभूल करून वेऊं नये; जपानचे लढाऊ बळ मोठे असले तरी हिंदुस्थानावर स्वारी करून मलायाच्या इतिहासाची पुनरावृत्ति त्यास येथे करता येणे अशक्य आहे ही गोष्ट लोकांनी लक्षांत ठेवावी असे जनरल वेव्हल ह्यांनी सुचवले. विमाने हल्ल्यांविरुद्ध योजावयाच्या उपायांचा अवलंब जनतेने केल्यास जपानने स्वारीचाहि प्रयत्न केल्यास त्यास भिण्याचे कारण नाही असे आश्वासन त्यांनी दिले. देशाचा संबंध किनारा आणि त्यांतलीं सर्व शहरे ह्यांच्या लष्करी संरक्षणाचा बंदोबस्त आपणांस करता येणार नाही; तथापि बचावाची तजवीज वाढत्या प्रमाणावर केली जात आहे ती पुरी होईल असा अभिप्राय त्यांनी दिला. शत्रूच्या बळाची अवहेलना करून त्यापासून लोकांस मुळीच भीति नाही असे सुचवावयाचा ह्यांचा उद्देश नव्हता. जपानी विमाने काही शहरांवर हल्ले करतील आणि शत्रूच्या फौजा काही ठिकाणी उतरून तेथील प्रदेश व्यापण्याचा प्रयत्न करतील हे संभवते; पण त्याची प्रगति होणे किंवा त्यास

म्हणण्यासारखे यश मिळणे शक्य नाही ही गोष्ट सरसेनापतींनी विशद करून सांगितली. इंग्लंड व अमेरिका ही राष्ट्रे हिंदुस्थानाच्या रक्षणासाठी आपली शिकस्त करतील आणि हिंदी फौज आपले कर्तव्य करण्यास चुकणार नाही. ह्या कामी हिंदी जनतेचे पूर्ण सहकार्य मिळण्याचे महत्त्व त्यांनी प्रतिपादिले. युद्धासंबंधाने बेजबाबदारपणाच्या, धावरटपणाच्या किंवा बेफिकीरीच्या कल्पना अनिष्ट आहेत हे त्यांच्या समतोळ विचाराच्या निवेदनावरून जणजे अंतिम ओळखले पाहिजे. सध्याच्या कठीण प्रसंगी काही झाले तरी प्रत्येकाने आपापले कर्तव्य शांत वृत्तीने बजावणे आवश्यक आहे असे लोकांचे पुढारी सांगत आहेत त्याचाहि उल्लेख सरसेनापतींनी आपल्या निवेदनांत केला आहे. संरक्षणाचे बाबतीत दिसून येणारे हे एकमत्य अभिर्नवनीय आहे.

आर्थिक महत्त्वाच्या कायद्याचा एक प्रश्न

आपले उत्पन्न वाढवण्याच्या हेतूने हिंदुस्थानातील कित्येक प्रांतिक सरकारांनी आवश्यक ते कायदे करून मालाच्या विक्रीवर नवे कर बसवले आहेत. हिंदुस्थानच्या घटना कायद्यास अनुसरून ह्या प्रकारचा कर प्रांतांच्या कायदेमंडळांस बसवता येतो का तो मध्यवर्ती सरकाराच्या कक्षेत बसतो, असा प्रश्न उपस्थित झाला असून त्याचा निर्णय करण्याचे काम फेडरल कोर्टाकडे एका विशिष्ट दाव्याने आले आहे. मद्रासमध्ये तेथील सरकाराने १९३९ च्या मालविक्रीवरील कराच्या कायद्यास अनुसरून मेसर्स बीडू पैदाणा अँड सन्स ह्यांचेवर होंगदाण्याच्या सरेदीवर कर आकारला आणि त्याचप्रमाणे त्यांनी बनवलेल्या व विकलेल्या तेलावर व पेंडीवर कर घेतला. ह्यावर विजयानगरमच्या मुनसफ कोर्टात दावा करण्यांत आला आणि मद्रासच्या कायदेमंडळास असल्या कराचा कायदा करता येत नसून तो अधिकार मध्यवर्ती सरकाराचा आहे असा मुद्दा पुढे मांडण्यांत आला. फिरीदीने बनवलेल्या तेलावर व पेंडीवर आकारलेला कर एक्साइजच्या म्हणजे उत्पादनावरील कराच्या स्वरूपाचा असल्याने तो मध्यवर्ती सरकाराच्या अधिकारकक्षेत येतो असा निकाल कोर्टाने दिला. ह्यावर मद्रास हायकोर्टात अपील करण्यांत आले ते नामंजूर झाले. ह्या निकालावर आतां फेडरल कोर्टात अपील करण्यांत आले असून दोन बाजूंचे म्हणणे त्याचे पुढे मांडण्यांत आले आहे.

एक्साइज ड्यूटी व विक्रीवरील प्रांतिक कर

मध्यवर्ती कायदेमंडळाच्या अधिकारातील करांच्या यादीत बाब ४५ "एक्साइज ड्यूटी" संबंधाची आहे आणि ती सर्वेस्वी मध्यवर्ती सरकारच्या कक्षेतील आहे. प्रांतिक करांच्या यादीत ४८ वी बाब विक्रीसंबंधाची आहे आणि सर्व प्रकारांच्या विक्रीस ती लागू आहे. मद्रास सरकारच्या वतीने फेडरल कोर्टापुढे सर अलादि कृष्णस्वामी आयर ह्यांनी असा मुद्दा मांडला आहे की, मध्यवर्ती सरकारास बाब ४५ स्याली मालाची पैदास किंवा उत्पादन ह्यावर कर घेता येतो आणि प्रांतिक सरकारास विक्रीच्या सर्व व्यवहारांवर बाब ४८ स्याली कर बसवता येतो, म्हणून ह्या दोहोंमध्ये काही विरोध आहे असे मानण्याचे कारण नाही आणि मद्रास हायकोर्टाने ह्या आशयाचा निकाल बावयास हवा होता. उत्पादन आणि विक्री ह्या दोन व्यवहारांवर दोन निरनिराळे कर एकाच वेळी असणे कायद्यास धरून आहे असे त्यांचे म्हणणे आहे. मद्रासप्रमाणे बंगाल व पंजाब ह्या प्रांतांत विक्रीवरील करांची आकारणी प्रांतिक कायद्यांस धरून होत असल्याने फेडरल कोर्टाचा प्रस्तुत प्रकरणांतील निकाल महत्त्वाचा समजण्यांत येणार आहे. उत्पादनावरील एक्साइज ड्यूटी आणि मालविक्रीवरील कर ह्या बाबी भिन्नभिन्न सरकारांच्या अधिकारक्षेत्रांत घटना कायद्याप्रमाणे पडत असल्याने त्यांच्या मर्यादा निश्चित होणे आवश्यक झाले आहे. फेडरल कोर्टाच्या अभिप्रायाने सध्या उत्पन्न झालेला अनिश्चितपणा वूर होईल.

कारखान्यांचा युद्धविषयक धोक्याच्या सक्तीचा विमा

(१) हिंदुस्थान सरकारची जोसीम विमा उतरविलेल्या मालमत्तेच्या ८०% पेक्षा अधिक नाही.

(२) प्रत्येक क्लेमचे संबंधातील पहिल्या १ हजाराने नुकसान अथवा क्लेमच्या २०% रकम, जी ज्यास्त भरेल ती, विमेशार सोसेल.

(३) हिंदुस्थान सरकारची जोसीम विमा पॉलिसीत स्पष्ट केली जाईल, व तांवर सरकारतर्फे नेमण्यांत आलेल्या अधिकारी सही करील.

(४) कारखान्यांचे बांधकाम चालू असेल त्यांच्या विम्याबाबत समावेश योजनेत होऊ शकेल.

(५) क्लेम मंजुरीनंतर सरकार त्याची व्यवस्था सलीलप्रमाणे करील:—

(अ) नुकसान होण्यापूर्वी ज्या परिस्थितीत मालमत्ता असेल त्या परिस्थितीत शक्य तेवढी ती पुनः आणण्यासाठी सरकार त्यास योग्य वाटेल त्या मार्गाने व इष्ट वाटतील त्या हप्त्यांत रकमेची भरपाई करील. अर्थात, सरकारने स्वीकारलेल्या जोखमीचे रकमेबाहेर त्याची रकम जाणार नाही. अथवा

(ब) सरकार नुकसानभरपाई करील, तिची रकम ठरवितांना विमापॉलिसीच्या तारखेचे वेळची किंमत व नुकसान आलेल्या वेळची किंमत ह्या दोघांपैकी जी कमी भरेल, तीच विचारांत घेतली जाईल. विमा पॉलिसी चालू असतांना मालमत्तेचा झालेला बसाराहि ध्यानांत घेण्यांत येईल.

(६) युद्धविषयक धोक्याचा विमा टाळण्याकरिता सरकार जे नियम अथवा सूचना करील, त्या कारखानदारास पाळाव्या लागतील.

(७) सरकारने नुकसानभरपाईची रोक रकम दिली तर, सरकारने तसे सांगितल्यास, कारखानदारास कारखाना पूर्ववत बांधवा लागेल किंवा तो हुसरीकडे हलवावा लागेल.

(८) ह्या विम्याचे बाबत सरकार एक फंड [वॉर रिस्क (फॅक्टरीज) इंशुरन्स फंड] निर्माण करील व त्यांत हप्त्यांच्या व दंडाच्या रकमा दाखल केल्या जातील आणि फंडांतून क्लेमस भागवले जातील. ह्या योजनेसाठी नेमलेल्या एजंटांचा पगार व सर्व फंडांतूनच दिला जाईल.

(९) एकादा क्लेम भागविण्यास फंडांत रकम कमी पडली, तर कमी पडणारी रकम मध्यवर्ती सरकार फंडास उसनी देईल.

(१०) कोणत्याही वेळेस सरकारास असे आढळले की, फंडांत जरूरीपेक्षा ज्यास्त रकम आहे, तर सरकार फाजील असलेली रकम मध्यवर्ती तिजोरीकडे वर्ग करील.

(११) फंडाचा हिशेब सरकार दरसाल किंवा त्यापेक्षा उबकर उबकर तयार करून प्रसिद्ध करील.

(१२) सरकारने एकाद्या कारखानदारावर त्याचा कारखाना हुसरीकडे हलविण्याबाबत सक्ती केली, तर कारखाना हलविण्यास येणारा सर्व सरकार फंडांतून देईल.

धान्यांचे उत्पादन

[धान्यांचे उत्पादन वाढविण्यासंबंधी सरकारी प्रयत्न चालू आहेत. धान्यांचे संबंधातील सद्यःस्थितीची कल्पना सलील माहितीवरून येईल. ना. एन. आर. सरकार ह्यांनी फूड प्रॉडक्शन परिषदेत केलेल्या भाषणांतून ही माहिती घेण्यांत आली आहे.]

तांदूळ, गहू, ज्वारी-बाजरी व हरबरा ही हिंदी प्रमुख धान्ये होत. एकूण धान्यांच्या उत्पादनापैकी ८०% उत्पादन ह्या धान्यांचे होते. तांदूळाचे वार्षिक उत्पादन २६५ लक्ष टन, गव्हाचे १०० लक्ष टन, ज्वारी-बाजरीचे ९२ लक्ष टन व हरबराचे ३५३ लक्ष टन होते. साधारणपणे, हिंदुस्थान साय-धान्यांचे बाबतीत स्वयंपूर्ण आहे, तथापि त्यास दरसाल १४ लक्ष टन तांदूळाची ब्रह्मदेशांतून आयात करावी लागते. चालू वर्षी हिंदी तांदूळाचे उत्पादन ९ लक्ष टन कमी आहे. ब्रह्मदेशांतूनहि तांदूळ येऊ शकत नाही; तेव्हा सुमारे २३ लक्ष टनांची टंचाई पडे. युद्धावर गेलेल्या सैनिकांना तांदूळ फार लागत नाही, तथापि ब्रह्मदेशाच्या तांदूळावर बहूशी अवलंबून असलेल्या सिलोनकडे हिंदुस्थानास कांही तांदूळ पाठवावा लागेल. गव्हाचे बाबतीतहि परिस्थिती असमाधानकारक आहे. एकूण १०० लक्ष टनांच्या उत्पादनांत एकट्या पंजाबचा हिस्साच ३३ लक्ष टनांचा असतो. मध्य-हिंदुस्थान, सिंध, मध्यप्रांत, संयुक्तप्रांत येथेहि उत्पादन पुष्कळ होते. चालू वर्षी सुमारे ३३ लक्ष टनांची तूट अपेक्षित आहे. ज्वारी-बाजरी व तूर ह्यांचे संबंधांत विशेष सांगण्यासारखे कांही नाही.

धान्यांचे तुटीचरोबरच वहातुकीवरील ताणहि फार जाणवू लागला आहे. वहातुक असंढ चालू न रहाण्याची शक्यता लक्षांत घेतली, म्हणजे तर परिस्थितीचा विकटपणा स्पष्टपणे लक्षांत येतो. धान्याची बाहेरून आयात होण्याचा प्रश्नच विचारांत घेण्याचे प्रयोजन नाही. म्हणून धान्यांचे उत्पादन वाढविण्याचा कसून प्रयत्न करणे अत्यावश्यक झाले आहे. अन्नपुरवठ्यावर पडणाऱ्या वाढत्या ताणाचा सार्वजनिक शांततेवर बाईट परिणाम होण्याचा संभव आहे, तो टाळला पाहिजे. वहातुकीच्या साधनांचा अभाव अधिकाधिक तीव्रतेने जाणवू लागेल, ह्या दृष्टीने प्रत्येक प्रांताने आपल्या विभागापुरती स्वयंपूर्तता साधण्याचा प्रयत्न करावा. धान्यांची लागवड वाढविणे हे काम वास्तविकपणे प्रांतिक व संस्थानी सरकारांचे आहे. तथापि, सध्याची विशिष्ट परिस्थिती लक्षांत घेता व सर्व प्रांतांच्या व संस्थानांच्या प्रयत्नांमध्ये एक-वाक्यता येण्याचे दृष्टीने हिंदुस्थान सरकारने ह्याबाबत त्यास सहाय करण्याचे ठरविले आहे.

माल-विक्रीची कला

पुस्तके विकणाराः—हे पहा सुंदर पुस्तक नुकतेच प्रसिद्ध झाले आहे. ते तुम्हांला फार आवडल्यावाचून रहाणार नाही.

गृहस्थः—मी पुस्तके कधीच वाचीत नाही.

पुस्तके विकणाराः—पण तुमच्या घरी बायकामुलांस ते वाचायला चांगले उपयोगी पडेल.

गृहस्थः—माझ्या घरी बायकामुले कोणी नाहीत. एक कुत्रा काय तो आहे.

पुस्तके विकणाराः—फारच छान ! कुत्र्याचा कधी मधी राग आला असता त्याचेवर फेकून मारावयास हे पुस्तक उत्कृष्ट आहे.

पेट्रोलच्या वापरांत आणखी बचत

१ मे नंतर अंमलांत यावयाची योजना

(१) म्युनिसिपालिटीच्या ३३% पेट्रोल कमी मिळेल. प्रोड्यूसर गॅस प्लॅट बसवून अथवा बैलगाड्या वाढवून म्युनिसिपालिटीच्यांनी अडचण भागवावी.

(२) शाळांच्या बसेस व अॅब्युलन्सेसच्या पेट्रोलमध्ये ३३.३% काट करण्यांत येईल.

(३) सर्व खासगी गाड्यांना पेट्रोलच्या मूळ वाटणीच्या ६६.३% पेट्रोल मिळेल. जादा पेट्रोलमध्येही त्याच प्रमाणांत कपात केली जाईल.

(४) टॅक्सींना खासगी गाड्यांइतकी रेशनिंगची अडचण भासणार नाही. मुंबईमधील टॅक्सींना ४५ गॅलन, पुण्यातील टॅक्सींना ४० गॅलन व इतर ठिकाणच्या टॅक्सींना ३६ गॅलन पेट्रोल दरमहा मिळेल.

(५) शहरांतिल बसेसना २०% पेट्रोल कमी मिळेल. रेल्वेच्या मार्गांनेच जाणाऱ्या बसेस बंद ठेवाव्या लागतील व इतर बसेसनाही शहरांतील बसेसच्या मानानें कमी पेट्रोल मिळेल. एकूण बचत ३८% होईल.

(६) लॉन्ग्यांना त्यांच्या वजनाचे प्रमाणांत हल्ली ८०, ६०, ४५ व ३० गॅलन पेट्रोल मिळते त्याचे ऐवजी ६५, ५०, ४० व २५ गॅलन पेट्रोल दरमहा मिळेल.

(७) औद्योगिक कारणांसाठी उपयोगांत आणावयाच्या पेट्रोलमध्ये १०% कपात होईल.

N. V. WADNERKAR

Gold & Silver Smith, Jeweller & Engraver,
Electro-plater & Manufacturer of Sporting
Trophies, Medals, Cups etc.

- - Raviwar Peth, Saraff Bazar, - -

POONA CITY.

**मधुमेहावरील
औषध**

तीन आठवड्यांचे

औषधास फक्त रु. ७

— मागविण्याचा पत्ता —

मॅनेजिंग डायरेक्टर, रूरल प्रॉडक्ट्स
कंपनी लिमिटेड.

९२३ ए, सदाशिव, पुणे २.

दि बँक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना : १९०६]

अधिकृत भांडवल	रु.	२,००,००,०००
वसूल झालेले भांडवल	रु.	१,००,००,०००
रिझर्व्ह फंड	रु.	१,९८,००,०००

मुख्य कचेरी: ओरिएण्टल बिल्डिंग, मुंबई.

मुंबईमधील शाखा: बुलियन एक्सचेंज, कुलाबा, काळबादेवी आणि मलबार हिल.

इतर शाखा: अहमदाबाद (भद्र, मुख्य ऑफिस), अहमदाबाद (एलिस मिज शाखा), अहमदाबाद (स्टेशन शाखा), अंधेरी (मुंबई शेजारी), वड्रे (मुंबई शेजारी), कलकत्ता (क्लाइव्ह स्ट्रीट, मुख्य ऑफिस), कलकत्ता (बडा बक्षार), कलकत्ता (चौरंगी स्केअर), जमशेदपूर, कराची, नागपूर (किंग्जवे), नागपूर (इतवारी बक्षार), पुणे, पुणे शहर, राजकोट, सुरत.

लंडन एजन्ट्स: वेस्टमिन्सٹر बँक लिमिटेड.

डायरेक्टर्स: सर चुनीलाल व्ही. मेहता, के. सी. एस्. आय. (अध्यक्ष), श्री. अंबालाल साराभाई, सर जोसेफ के. नाईट, मि. ए. गेडिस, सर कावसजी जहांगिर, बॅरोनेट, के. सी. आय. ई., ओ. बी. ई., मि. दिनशा के. दाजी, श्री. रामनिवास रामनारायण.

करंट डिपॉझिट अकाउंट्स:

दररोजच्या रु. ३०० ते रु. १,००,००० रकमेच्या शिल्लकेवर ३% दरानें व्याज दिलें जातें. रु. १,००,००० वरील व्याज सास योजनेने दिलें जातें. सहामाही अखेर व्याजाची किमान रक्कम ५ रु. पेक्षा कमी झाल्यास व्याज दिलें जात नाही. कायम, अल्प मुदतीच्या व सेव्हिंग बँक ठेवी योग्य व्याजांने स्वीकारल्या जातात. व्याजाचे दर पत्रद्वारे.

विल्स व सेटलमेंट्सप्रमाणें बँक एक्सक्यूटर व ट्रस्टी म्हणून काम करते. सर्व तऱ्हेचे ट्रस्टीचे काम केले जाते. नियम अर्ज करून मागवावेत.

बँकेसंबंधी नेहमीचा सर्वसामान्य व्यवहार केला जातो.

एजंट:—टी. आर. लालवाणी.

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र लि.

हेड ऑफिस: पुणे शहर.

स्थानिक शाखा: डेक्कन जिमखाना, पुणे ४.

मुंबई शाखा: दलाल स्ट्रीट, फोर्ट, मुंबई.

अधिकृत भांडवल	: रु.	१०,००,०००
विक्रीस काढलेले भांडवल	: रु.	५,००,०००
खपलेले भांडवल	: रु.	४,२५,८५०
वसूल झालेले भांडवल	: रु.	२,१२,९२५
एकूण खेळते भांडवल	: रु.	३३,००,०००

डायरेक्टर्स

प्रो. वा. गो. काळे, अध्यक्ष

श्री. धों. कृ. साठे

श्री. मा. रा. जोशी

श्री. न. ग. पवार

श्री. श्री. गो. मराठे

श्री. ड्यं. वि. रामडे

श्री. र. चिं. सोहोनी

श्री. वा. पुं. वदें

मि. फ. दो. पदमजी

बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात. शेअर व सरकारी रोखे यांची खरेदीविक्री कसोशीने करून दिली जाते.

बँकेच्या शेअरवर १९४१ अखेर पुण्या होणाऱ्या वर्षी द. सा. द. शेंकडा ४ टक्के करमाफ डिव्हिडंड दिलें गेलें. बँकेची शेअरविक्री चालू आहे.

म. वि. गोखले
मॅनेजर.

महायुद्ध दारुशीं आले
परदेशी औषधें
दुर्मिळ व महाग झालीं

पण
भिण्याचें कारण नाही !!!

— कारण —

आयुर्वेद रसशाळा पुणे लि०

या देशी औषधाच्या प्रसिद्ध कारखान्यानें
तयार केलेली

- रक्तवर्धक, ● उपनाह,
- बालजीवन, ● कॅल्सीप्राल

इत्यादि पेटेंट, स्टॅण्डर्ड व लोकप्रिय औषधें तात्री पटल्यामुळे

★ डॉक्टरांही वापरून लागले आहेत. ★
दरसाल बिनचूक नफा वाटणाऱ्या ह्या कंपनीचे
शेअर्स व औषधें मागवा.

आयुर्वेद रसशाळा पुणे लि०

मुख्य दुकान गणपति चौक, लक्ष्मीरोड, पुणे २.

DECCAN BOOK STALL

Booksellers, Publishers & Subscription Agents
Fergusson College Road, Poona No. 4

- (1) We stock and supply Educational books, General books & Library books.
- (2) We supply Government of Bombay and Government of India publications.
- (3) We receive Subscriptions to Indian and Foreign periodicals.
- (4) We procure any book published anywhere and supply it at publisher's price.

अर्थशास्त्र

लेखक—प्रो. बा. मो. काळे व प्रो. द. मो. कर्वे
पुस्तकाच्या सुमारे १००, किंमत १ रुपये
या संघांत अर्थशास्त्राच्या सर्वसामान्य सिद्धांतांचें विवेचन केले
आहे.

कॉमनवेलथचा वैभवशाली विस्तार

हेड ऑफिस बिल्डिंग

चेअरमन

- सा. व. एम्. एम्. मेथा,
C. I. E., M. B. E.

अॅशुअरन्स

कंपनी लि.

अॅक्टिंग ऑफिस सुपरिन्टेंडेंट * एम्. एम्. भागवत, B. A.

'कॉमनवेलथ' ची पॉलिसी घेऊन जीवन निश्चित व सुखी करा.

हे पत्र पुणे, पेठ मांयुडा व. नं. ९१५११ आर्यभूषण छापखान्यांत रा. विठ्ठल हरि बर्वे, यांनी छापिले व
रा. श्रीपाद रामन काळे, बी. ए., यांनी 'दुर्गाधवास,' मांयुडा, व. नं. ९२५११, पुणे शहर, येथे प्रसिद्ध केले.